

Vékás Éva

Gúzsba kötve

Matei Vişniec: *A kommunizmus története elmebetegek számára elmesélve*

Az Újvidéki Színház előcsarnokában ácsorgunk, a gardrób és a toalett között kisebb színpad van felállítva. A színpad előtt mikrofon. Megjelenik Grigorij Dekanozov (Ábrahám Irén), a kórház igazgatója, és köszönti a kórházba látogató író, Jurij Petrovszkijt (Balázs Áron). Mellettük Sztjepán Rozanov (Kőrösi István), az aligazgató és Kátya Jezova (Krizsán Szilvia), az asszisztens. Kifejtik, hogy milyen nagy megtiszteltetés számukra az írónak a kórházba való látogatása, a szocrealista irodalom terjesztésének fontosságát hangsúlyozzák, még az intézet lakói közt is. Mindent Sztálinnak és Sztálinért! A színpadon a kórház betegei. Természetesen ezzel ők is egyetértenek. (Vajon mi lenne, ha nem így lenne?) Énekkal köszöntik az író, aki zavartan áll a mikrofon előtt.

Ezután áttessékelnek bennünket a nagyterembe. A színpadon mindössze egy ágy van, megtudjuk, hogy az író ezentúl az intézet lakója lesz, s megpróbálja ecsetelni a betegeknek a kommunizmus lényegét. Egy ágy, rajta egy halom párna, ez az író szobája.

Sokkal érdekesebb egy előadás kevés díszlettel, sőt díszlet nélkül. Így teljességében és hatásosan kifejezésre jut a színészi játék, a szöveg nem veszik el.

A kor szellemét követve, a sztálini diktatórikus hatalmat, Sztálin karizmatikus személyiségének erejét világosan kifejezzük, olykor túlzásokba esve, de így az igazán hatásos. Komikus jellegét is ez adja meg az előadásnak, habár inkább nevezném tragikomikusnak. Az embereket behálózta a rendszer, szabadságuk, individuumuk megcsorbítva, gúzsba kötve, mégis vakon követik a kommunizmus elveit, s rajongnak a sztálini diktatúráért. A rendező nagyszerű megoldását láthatjuk itt is, a kórház betegei kötelek közt vergődnek, egymáshoz kötve s az intézethez is, melyből nincs szabadulásuk.

Az elmegyógyintézet betegei a világtól elzártan léteznek. Csak időnként szüremlik be hozzájuk valamicske a külvilágból. Egy szűk résen keresztül lá-

(Miklós Csaba felvétele)

Jelenet az előadásból

tunk embereket elhaladni, azaz csak lábakat vagy bicikli kerekét gurulni. (Jó rendezői megoldás.) A látvány a bezártság és elszigeteltség érzését kelti bennünk. A betegeknek csak az létezik, amit a kórház orvosai beléjük ültettek. Minden beteg rajong Sztálinért, sőt mindazokért, akik már találkoztak vele. Így aztán az író, akinek Sztálin személyesen gratulált egy irodalmi díj elnyeréséhez, a betegek szemében óriásivá nő. Főleg Kátya, az ápolónő szemében, aki szintén ír, mégpedig dicsőítő verseket, természetesen Sztálinhoz. Kátya szerelmes, de nem az íróba, magába Sztálinba; az íróban csupán azt szereti, hogy már találkozott Sztálinnal. Ennek a beteges és egyben borzalmasan komikus szerelemnek a legkifejezőbb mozzanata, amikor Kátya az íróval való szeretkezés közben is üvöltve kéri, hogy meséljen neki a nagy vezerről. Krizsán Szilvia Kátyája tökéletes Sztálin-őrült, bolondabb az intézet összes bolondjánál!

A kórház lakói valójában nem tudják, miért is dicsőítik a vezért, s miért ragaszkodnak hozzá. Csak annyit mondtak nekik, hogy a kommunizmus igaz híveiként ők nemesebb bolondok, mint a „romlott” kapitalista világ bolondjai. A nagy vezér tökéletes biztonságérzetet nyújt. Halálhírére káosz keletkezik, fejvesztve őrjöngnek. Márpedig a népet vezetni kell! A világon mindig voltak, és lesznek is vezérek. Mint oly sok színházi előadás, ez is aktualizálható, s tanulságos.

A nagyteremből ismét vándorolunk, mégpedig a kisterembe. A kisteremig vezető út nagyon ötletes: óriási vásznak vannak kifeszítve, ezekről minden oldalról Sztálin néz velünk farkasszemet. Még a fényforrás is az ő szeméből világít ránk. Innen érünk be a „szabad zónába”. A keleti kommu-

nista tömb után ez talán az el nem kötelezett országokat jelképezné? A kisteremben fapadok, faasztalok. Helyet foglalunk. Olyan, mintha lakodalomba érkeztünk volna. A betegek táncolnak, zenélnek, énekelnek, mulatnak. Ám itt is Sztálinról regélnek. A beteg, aki személyesen ismerte Sztálint (Pongó Gábor), élményeiről mesél, izzadva, sírva egyszerre. A második beteg, aki szintén személyesen ismerte Sztálint (Huszta Dániel), lelkesedéssel muzsikál. A közönséget is bevonják a játékukba, hiszen mellettünk, körülöttünk, s még az asztalainkon is táncolnak. Olyan kavalkád keletkezik, hogy az író szinte eltűnik a szemünk elől.

A szereplista gazdag, s nagyon érdekes alakításokat láthatunk. Közülük néhányan is főszereplőnek minősíthetők (Balázs Áron, az író, Ábrahám Irén, a kórházigazgató, Kőrösi István, az aligazgató és Krizsán Szilvia, az asszisztens szerepében), de a többiek sem szorulnak háttérbe, hiszen ők mindannyian, együtt, kollektív munkát végeznek. Kollektív munkájuk pedig jól átgondolt, pontos munka. Kacagató és egyben elgondolkodtató.

Az előadás tele van humoros részletekkel, ám jóízűen csak utólag merünk és tudunk ezen nevetni.

A rendező munkája mindenképpen dicsérendő, s számomra a téma is rendkívül találó. Szüksége lenne az Újvidéki Színháznak több ilyen jól átgondolt előadásra. Ám egy dolog kétségtelenül zavaró volt. Az előadás túl hosszúra sikeredett. A nézők figyelme, türelme véges. Az előadás tökéletessége pedig nem az időtartamától függ. Tanulságos lehetett volna ebből a szempontból egy másik előadás, a *Szép új világ* tapasztalata, hiszen ennek meg is született a rövidített változata.

MATEI VIȘNIEC: A KOMMUNIZMUS TÖRTÉNETE ELMEBETEGEK SZÁMÁRA ELMESÉLVE

ÚJVIDÉKI SZÍNHÁZ

Rendező: ANCA BRADU m. v.

Színészek: BALÁZS Áron, ÁBRAHÁM Irén, KŐRÖSI István, KRIZSÁN Szilvia, MAGYAR Attila, NÉMET Attila, HUSZTA Dániel, PUSKÁS Zoltán, GIRICZ Attila, PONGÓ Gábor, KOVÁCS NEMES Andor, VARGA Tamás, LÁSZLÓ Sándor, FERENC Judit, FERENC Ágota, FARAGÓ Edit, ELOR Emina, JASKOV Melinda.